

Other Countries and Regions Monitored

АКШ Эл аралык Дин Эркиндиги боюнча Коммиссиясы (ЭДЭК) көз карандысыз кош партиялуу АКШ Федералдык өкмөтүнүн комиссиясы болуп саналат, ал 1998 жылы Эл аралык Дин Эркиндиги Актысы тарабынан негизделип, чет элде дин тутунуу жана ыйманга болгон универсалдуу укукту көзөмөлдөйт. ЭДЭК эл аралык стандарттарды пайдаланып, чет элде дин эркиндигинин жана ишенимине укуктардын бузууларды изилдейт жана АКШ Президентине, Өкмөт катчысына жана Конгреске саясат боюнча сунуштарды берет. ЭДЭК АКШ Өкмөтүнө көз карандысыз жана өз алдынча мекеме. 2017-жылдык Баяндама жыл ичинде болгон Комиссиянын жана адистер тобунун негиздүү укук бузуулар жана АКШ өкмөтүнө берилген көз карандысыз саясат боюнча сунуштарды камтыйт. 2017-жылдык баяндама 2016-календардык жылды жана 2017-жылдын феврал айына чейин камтыйт, бирок айрым учурларда айтылган мөөнөтөн кийин орун алган маанилүү окуялар айтылып кетет. ЭДЭК жөнүндө көбүрөөк маалыматты [мындагы](#) вебсайттан караңыз же ЭДЭК менен түз байланышка 202-786-0611 телефон номуру аркылуу чыгыңыз.

Кыргызстан

Негизги натыйжалар: Кыргызстан башка Орто Азия мамлекеттеринин арасында анча репрессивдүү эмес мамлекет болгону менен, көпчүлүк диний коомчулуктарда дискриминативдүү чечим кабыл алуу, өчөшүү жана кайдыгер мамиле болуп жатканы чындык. Кыргызстандагы этникалык өзбектер расмий басмырлоого, өзгөчө 2010-жылы Оштогу кандуу улут ара чыр-тополондон кийин, туш болгон. ЭДЭК Кыргызстанда бир нече жылдар бою дин эркиндигинин байланыштуу шарттарды көзөмөлдөп келди.

Сунуштар: ЭДЭК АКШ өкмөтүнө төмөнкү сунуштарды берүүнү улантат: (1) Кыргызстанды Бириккен Улуттар Уюмунун (БУУ) дин эркиндиги жана ишеними боюнча Атайын докладчысынан жана Европада Коопсуздук жана Кызматташуу уюмунун (ЕККУ) тийиштүү мекемелеринен дин боюнча мыйзамына бекитиле элек өзгөртмөлөрү боюнча эксперттик кеңеш алдыруу; жана (2) ЕККУ жана БУУ сыяктуу тийиштүү эл аралык жайларда Кыргызстанда болуп жаткан дин эркиндигин бузууларды коомчулук алдына көтөрүү.

Жалпы маалымат: 5,7 млн Кыргызстандын калкынын 80 пайызынан көбү мусулман суннит болуп саналат; 15 пайызы христиандар, негизинен орус ортодокс (православ) болуп саналат; жана калган беш пайызы өтө чакан шейит мусулман, протестант, католик, Иудей, буддист жана бахаи жамааттарынын же эч бир динди тутунбаган адамдарды камтыйт. Өлкөнүн ири этникалык өзбек коомчулугу (Түштүк Кыргызстандын калкынын 40 пайызына чейин) негизинен суннит исламынын Ханафи мектебин кармайт.

2009-жылкы Дин тууралуу мыйзам: Конституция бардык жарандардын динге ишенүү эркиндигин камсыз кылууга милдеттүү деп айтылат, бирок Кыргызстандын 2009-жылкы Дин тууралуу мыйзамы катталбаган диний иш-аракеттерди кылмыш деп атап, каттоого татаал талаптарды койуу, анын ичинде диний топко кеминде 200 жаран негиздөөчү керек

деп талап кылуу менен эл аралык стандарттарды бузат. Мамлекеттик мусулмандар башкармалыгы бардык мусулман жамааттарын көзөмөлдөйт жана тыйуу салынган ахмадийлер чогулуп же чогуу ибадат кыла албайт. ЕККУ, Борбордук Венеция комиссиясы жана БУУнун Адам укуктары боюнча комитетинин мыйзамдын каттоо талаптары боюнча, катталбаган иши үчүн кылмыш жазаны, "радикализмге жана экстремизмге» багытталган өтө катуу чектөөлөрдү, жана диний тексттерди жана ресурстарды таратуу миссионердик иш боюнча чектөөлөрдү өзгөртүүгө чакырат. Кыргызстандын дин туралуу мыйзамы катталган диний топтордун мүчөлөрүнө, аскердик кызмат өтөөдөн өз ыктыярдуу баш тартуусун чектейт. Мындан тышкары, Кыргызстан мусулмандар дин башкармалыгы (КМДБ) ыйгарым укуктары диний материалдарды көзөмөлдөө - 2012-жылдагы толуктоолордон улам дин мыйзамына айланып, бул мыйзам айрыкча, салттуу эмес мусулмандарга, протестант жана азчылык диндерге гана колдонулуп жатканы көрүнөт. 2015-жылы дин мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү долбоорунун талкуусу 2017-жылдын февралында, айтылган өзгөртүүлөр долбоору дагыле каралып жатканына карабай, диний коомдорго негизги жаңы расмий чектөөлөрдү алып келди.

Каттоо маселелери: КМДБ айтыында, 3003 катталган диний топ, анын ичинде 2429 мечит жана 380 христиан уюму, алардын арасында католиктер, протестанттар жана 41 Жахабанын Күбөлөрүнүн борбору бар. Форум 18 Ньюс Сервис кызматынын айтымында, эч кандай католик, протестант, Жахабанын Күбөлөрү же Ахмадий жамааттар катталган эмес деп билдирди. Өлкөдөгү каттоодон өтпөгөн мечиттердин 700 чамалуусу “мыйзамсыз” деп аныкталган. Акыркы жылдары айрым диний топторго, алардын ичинде Сайентологи чиркөөсүнө, каттоодон өтүү уруксаты берилбеген. 2014-жылы Жогорку Соттун чечиминен кийин каттоо үчүн эки негизги тоскоолдук алынды: ал болсо, диний топ катталган дареги боюнча иш жүргүзөт деген талап, ошондой эле жергиликтүү кеңештердин, диний топтун негизделишине 200 уюштуруучусу бекитүүсү зарыл деген талап. Кыргызстандын бийлик өкүлдөрү болсо, бул чечимди аткаруудан баш тартып, ошондой эле дин мыйзамына өзгөртүүлөр долбоорун да четке кагышат. 2016-жылдын февраль айында Кыргыз Республикасынын Жогорку соту Жахабанын Күбөлөрүнүн төрт шаарда каттоодон баш тартылганы тууралуу арызын четке какты. 2015-жылы октябрда эки Жахабанын Күбөсү, Надежда Сергиенко жана Оксана Корякина, өз коомчулугунун каттоо арызына айкын баш тартуу менен, көз бойомчулук деген айып менен камалган 31 айлык үй камагынан бошогон. Аларга каршы кылмыш иши жабылдыбы, жокпу, карама-каршы айтылып жүрөт. 2016-жылы Форум 18 дагы кичирээк протестанттык чиркөөлөр каттоого зарыл болгон 200 мүчө болбогондугуна же алар расмий өкүлдөрүнүн өчөшүп калуусунан коркуп каттала албай жүрөт деп билдирди.

Мусулмандарга мамлекеттик көзөмөлдүн күчөшү: Борбордук Азия өлкөлөрү динди жамынып, зордук-зомбулук колдонгон жеке адамдар жана топтордон чындап коопсуздук коркунучуна дуушар болуп жатышат, анын ичинде болжол менен 500 кыргыз Ирак жана Сирия (ISIS) ислам мамлекетине кошулду деп шектелүүдө. Ошентсе да кыргыз жана башка Орто Азия өкмөттөрү тарабынан кабыл алынган ашыкча чектөөчү дин мыйзамдары жана репрессиячыл экстремизмге каршы чаралары тынч диний жактоочуларынын радикалдашуусуна же кемсинтүүсүнө алып келиши мүмкүн. Кыргызстанда мамлекет

Ханафи суннит исламынын мектебинде ири кыргыз ислам дини болгон жана "салттуу" деп бир гана расмий түрдө таанылган диндин үстүнөн Мусулмандар Башкармалыгы аркылуу көзөмөлдү ишке ашырат, Башкармалык баардык дин үйрөтүүчүлөрдү дайындайт.

2016-жылы октябрда Азаттык радиосу, Радио Фри Юроп / Радио Либерти (RFE/RL) Кыргыз кызматы, “экстремисттик” диний тексттерге “эксперттик пикирлерди” таратып КМДБга каршы пландалган каршылыгынан бир нече күн мурда теолог жана жарандык укук коргоочу Арсен Байзаковго Бишкек шаарында кол салуу болуп, ал эсинен танган деп билдирди. 2016-жылдын май айында ал өкмөттүк эмес уюмга тыйуу салуу үчүн шылтоо катары диний тексттерди, анын үйүнөн издеп табылды деген полициянын кабарлоосу маалым болгон.

Кыргызстандын түштүгүндө, этникалык өзбек калкынын көбү динчил жана салттуу Ханафи мектебинин жактоочулары болгон бөлүгү Жергиликтүү мусулман лидерлеринин расмий жана диний репрессияланган бир нече драмалык мисалдарын көргөн. 2010-жылы Кыргызстандын түштүгүндөгү улуттар аралык зомбулук менен апаатында; 450 дээрлик бардык жабыр тарткан этникалык Өзбектер болчу. Жергиликтүү имам Рашид Камалов 2010 кагылышууга кыргыздар да өзбектер да күнөөлүү болсо да, 2015-жылы ноябрда жергиликтүү сот "диний жек көрүүчүлүктү козуткан" үчүн он жылдык мөөнөткө эркинен ажыратылды; түрмөдө анын учурдагы абалы белгисиз. 2006-жылы атайын чараларын иштеп жаткан убакта, Камалов Кыргызстандын коопсуздук күчтөрү тарабынан өлтүрүлгөн белгилүү жергиликтүү Имам Рафик Камаловдун уулу. 2016-жылы, Кыргыз Республикасынын соту 2010 жылы Оштогу өзбек укук коргоочу Азимжан Аскарловдун Оштогу кагылышууда себепчи болуусуна шектүү болуп өмүр бою эркинен ажыратуу боюнча өкүм калыбына келтирилген.

Кыргызстан жалгыз гана Таблих Жамаатты – Түштүк Азиядада түптөлгөн эң ири мусулман кыймылына тыйуу салбаган постсоветтик жалгыз өлкө. Маалымат булактарында бул мусулман кыймылы кээ бир Кыргыз расмий окүлдөрү менен байланышы бар деп айтылат. 2016-жылдын май айында Азаттык радиосу, тийиштүү органдар 100дөн ашуун Якын Инкар мүчөлөрүн, Таблих Жамаат саясатчыл тобун тыйуу салынган прозелитизм үчүн кармашты, деп билдирди. Кармалгандар айып пулу төлөнүп жана расмий эскертүүсүн алгандан кийин бошотулушту. 2017-жылдын февралында КМДБ айтымында террористтик аракеттер үчүн Якын Инкар жана Таблих Жамаат топторуна тыйуу салынды. Тыйуу салынган диний уюмдардын тизмелери, маалыматтарга таянганда, Шанхай кызматташуу уюму жана Коопсуздук Келишим уюмдары сыяктуу, өкмөт аралык регионалдык коопсуздук уюмдары тарабынан башкарылат. 2014-жылы Кыргыз Өкмөтү Акромия өзбек исламдык кыймылын экстремисттик уюм катары тыйуу салды (көптөгөн өзбектер баш тарткан кыймыл).

Башка диний азчылыктар маселелери: Жергиликтүү адам укуктарын коргоочуларынын айтымында, Кыргыз расмий өкүлдөрү жек көрүүнү тараткан аракеттерге, алардын ичинде имамдардын жана мусулман башкармалыгынын диний жана этникалык азчылыктарга каршы ой-пикирлерине, көңүл бурбайт. Ага кошумча Кыргыз Өкмөтү узакка созулган маселелерди чече элек; диний азчылыктардын мүчөлөрүнүн сөөгү Мусулмандар

башкармалыгына караган муниципалдык мүрзөлөрдө коюлушу. 2016-жылдын октябрь айында баптист Каныгүл Сатыбалдиеванын сөөгү Жалал- Абаддагы мүрзөгө коюлушуна каршы болгон 70 адамдан турган топ (анын ичинде жергиликтүү бийликтин өкүлдөрү жана имамдар бар) маркумдун сөөгүн эки жолу казып алды. 2017-жылы январь айында үч киши (имам жана бийлик өкүлдөрү арасында жок) сотко берилип, кылмыш-жаза кодексинин мындай кылмыш үчүн эркинен ажыратуу талабы бар экендигине карабай, шарттуу түрдө эркинен ажыратылды. 2017-жылдын январь айында Сатыбаллиеванын үй-бүлөсү маркумдун сөөгү эмне болгонунан кабары болгон эмес.